

KURSUS-NYT 2/88

5. ÅRGANG
JUNI 1988

HM OFFSET APS

BLAD FOR DE FAGLIGE SAMMENSŁUTNINGER VED FORBEREDELSEKURSERNE

INDHOLD:

En egenlig voksenundervisning
af Peter Bacher, Jørgen Brems og Lise Thøisen

LÆSEPLANEN FOR ENGELSK:
Voksenuddannelse og faget engelsk
af Ellen Pedersen

LÆSEPLANEN FOR MATEMATIK:
Fremtid i matematikundervisningen
af Ole Skovsmose

LÆSEPLANEN FOR DANSK:
Hvad skal professoratet i voksenpædagogik bruges til?
af Bjarne Wahlgren

Kommentar
af Jørgen Lund
Det lugter meget af halvgennemtænkt kompromis
af Ole Togeby

Kommentar
af Inger Madsen
Ny læseplan - ny videreuddannelse
af Torsten Enemærke

Kommentar
af Trille Gaardsdal
DAUF

DANSK AFTEN- OG UNGDOMSSKOLE FORENING
CHRISTIANSBORGGADE 1 ST. TV. - 1558 KØBENHAVN V
TELEFON 01-11 44 66 - GIRO 6 01 08 14

Læseplanen for dansk

NAVNENE

Det er ret påfaldende og tankevækkende hvor usmidigt et sprog der er anvendt i forslaget til læseplan for dansk på voksenundervisningens enkeltfagskurser. Bare navnene: GRUNDDANSK og DANSK SPROG OG LITTERATUR/TEKSTPRODUKTION. Der er to sideordninger i det andet navn: OG og /, hvilken en er stærkest; betyder det

dansk sprog og litteratur på den ene side og tekstoproduktion på den anden (der står faktisk DANSK SPROG OG LITTERATUR alene på side 17, men det er vist bare en fejl), eller betyder det dansk sprog på den ene side og litteratur eller tekstoproduktion på den anden.

Iingen af de to læsninger er det let at se hvad det egentlig er der er parallelt og til at sidestille; i den første læsning: omfatter tekstoproduktion da ikke dansk sprogligesom det åbenbart ikke omfatter dansk litteratur? Og i begge læsninger: må da være sprøganalyse, litteraturlæsning og tekstoproduktion der sidestilles, ikke sprog, litteratur og produktion.

Og hvis det ene hedder grunddansk hvorfor så ikke kalde det andet for overbyggingsdansk eller noget i den stil. Man kunne jo også kalde dem dansk 1 og dansk 2. Det er da til at forstå. Med disse unaturlige og meget lidt handige navne kan man da kun afskrække folk fra at melde sig til det. Læseplansfatterne kommunikerer, ved at skrive så kryptisk, underforstået men effektivt, at dansk ikke er noget man skal tro man kan. Men formålet med undervisningen er nærmest den modsatte: at kursisterne skal komme ud af kurset med den overbevisning at de kan.

Grunddansk er delt op i: A. Mundtlig arbejde, Skriffligt arbejde/tekstproduktion, C. Sproglære. Betyder /tekstproduktion at mundtligt arbejde ikke er tekstoproduktion? Og hvad betyder i det

hele taget en »«, betyder det »eller«, eller »og«?

Og hvorfor er der ikke noget om tekstoproduktion i DANSK SPROG OG LITTERATUR/TEKSTPRODUKTION når det nu trods alt hedder det?

DEN SPROGLIGE UDFORMNING AF LÆSEPLANEN

Flere eksempler på generelt usmidigt sprog: der nævnes noget der hedder genreskrivning, hvad er det? Kan man skrive uden at skrive i en genre?

I hovedsigtet med grunddansk står der: Hovedsigtet er, at deltagerne viderefvikler deres sproglige bevægtskab, begreber og kunnen med henblik på anvendelse og forståelse af sproget i forskellige situationer og sammenhænge. Og igen er det ubegribeligt hvad det egentlig er der er til at sidestille: udvikler man ikke automatisch sin bevægtskab hvis man udvikler sine begreber? Hvad er forståelse af sproget, som er sidestillet anvendelse af sproget? Er det bevidstgjort viden om hvorledes sproget fungerer, dvs., grammatik og sproglære, modsat sprogfærdighed, eller er det forståelse af hensigten med en sproglig meddelelse, altså teksttolkning, modsat tekstoproduktion. Ingen kan være tjet med sådanne ikke blot vage og brede, men også rent ud misforståelige formuleringer.

Der arbejdes med produktion af tekster, med referat og disponering samt med andre udtryksformer, fx film, billede, lyd.

Er det at skrive et referat eller at disponere en tekst ikke eksempel på, og end del af, det at producere en tekst?

Sproglære skal give deltagerne forståelse for, at sproget udvikler sig af dets funktioner og forskellige brug, samt for aktuel sprogrigtighed. Handler sproglæren først og fremmest om at sproget udvikler sig, dvs. sproghistorie? Og hvad vil

det sige at det udvikler sig af dets funktioner? At sproget udformes så det passer til de gener der bruges på et givet tidspunkt af historien. Er det personens sproglige udvikling det handler om?

Desværre ser det ud til at det dunkelt sagte også er det dunkelt tænkte. Og hvordan skal læretere på grundlag af en så dunkel læseplan kunne undervise kursister i hvoreltes man laver klart sprog?

Indholdet

Hvis man prøver at trænge ind bag den sproglige sløringer ser det faktisk meget fornuftigt ud: mundtligt arbejde i grunddansk dækker åbenbart over dels læsning og analyse af tekster taget i bred forstand, dels mundtlig fremstilling, herunder samtaleteknik og mødedeltagelse. Skriffligt arbejde handler om tekstoproduktion (tekst taget i bred forstand), og sproglære er formuleret viden om sprogets regler, principper og mekanismer.

På DANSK SPROG OG LITTERATUR/TEKSTPRODUKTION sker der det sammen som i grunddansk, blot på et mere avanceret niveau, nemlig læsning af mere krævende litterære og faglige tekster, og personlig oplevelse og den fagligt bestemte analyse i det mundtlige og offentlige tekster og projektarbiede i det skriftlige. Det er godt nok.

Men det forekommer mig at være en proportionsforvirring at der i sprog skal lægges vægt på stilistik og sproghistorie. Der er faktisk betydeligt væsentlige ting at tage fat på: arbejdsprocesser ved tekstoproduktion, sprogets funktionaler i kommunikationsprocessen, sprogets opbygning, sætningslære og kommastring, principper for sprogrigtighed. Alle disse ting kan jo ikke være tilfredsstilende gennemgået på grundlægningen.

Mundtligt prøves der i ulæst tekst. Men hvad. Det er da ikke rimeligt at det ikke er mere præcis beskrevet hvad kramvet er. Det lyder rimeligt at skriftlig eksamen giver valg mellem sagsfremstilling og fri formulering, og at der lægges vægt på formulering, disponering, argumentation,

Eksamens

Endnu værre bliver det i omtalen i prøvere: Forløbet afsluttes med en prøve i mundtlig og skriffligt dansk... Prøven består af en mundtlig og en skriffligt del. I den mundtlige del prøves kursisten i... Prøven har en varighed på maksimalt 20 minutter... Den skrifflige del består af... Er det nu den mundtlige del af prøven der varer 20 minutter eller hvad? Det er mere end en smutter. Hvorfor ikke kalde en spade for en spade: forløbet afsluttets med to prøver, en mundtlig og en skriftlig.

I den mundtlige del prøves kursisten i ukendt tekst med henblik på disponering, referering, vurdering samt inddragelse af egen erfaringer og gennemgået stof. Ordene disponering, referering og inddragelse kan ikke sideordnes, for det er tekstens forfatter der har disponeret teksten, mens det er eksaminator der prøver kursisten i at referere og kursisten selv der inddrager. Hvordan kan man også blive prøvet med henblik på disse ting, der er vel eksaminator der lægger vægt på det i vurderingen, og kursisten der udfører sin præstation i forhold til det. Hvorfor skal en læseplan tale som en politiker der skjuler de barske realiteter for at blive valgt?

I undervisningsforløbet udarbejdes et produkt. Man bliver da nødt til i en beholdt gørelse at skrive hvad det er for et produkt, at det kan være en rapport, en film, en udstilling, eller hvad meningen nu kan være.

Prøveteksterne (de ukendte) skal vælges således, at der er mulighed for referering til de opgivne tekster. Hvad vil det sige at det udvikler sig af dets funktioner? At de handler om det samme så kursisten kan forstå den ulæste tekst? At de er skrevet af samme forfatter så kursisten kender til baggrundsen? Der burde da hellere stå hvad eksaminanden skal gøre med den ulæste tekst, om den skal refereres, analyseres, vurderes eller hvad.

on, perspektivering og korrekthed. Men hvad vil det sige at der lægges vægt på vurdering? At eksaminanden kan formuler sin egen holdning? Men så står der også at den skriftlige prøve består af en mindre tekstsamling hvor kursisten kan vælge mellem mindst to standardspørgsmål. Hvad er formålet med denne tekstsamling. Og hvad er forholdet mellem tekstsamling og standardspørgsmål? For det er beskrevet lidt mere præcist er det svært at tage stilling til.

Eksaminationsformerne af projektet (produktet) synes meget lidt gennemtænkte. I den mundtlige prøve indgår en ulæst tekst og et element fra projektet men de har ikke noget med hinanden at gøre. Og den skriftlige prøve består af standardspørgsmål hvor eksaminanden (ja, jeg ved godt at det ikke hedder eksamen men prøve, men det er jo blot prøjslen) skal beskrive og vurdere sit produkt. Hvad er det for en mærkelig genre at skulle beskrive og vurdere sit eget projekt? Var det ikke mere rimeligt at det var selve projektproduktet der blev bedømt ved prøven – hvad enten det er en udstilling, en rapport eller en video.

Konklusion
Jeg synes det er svært, rigtigt at tage stilling til et forslag der er så ufærdig som det der foreligger. Vage, brede og uforståelige formuleringer er jo meget lidt forpligtende både for lærer, kursist, eksaminator og censor, og det giver en mulighed for tilfældighed som ikke kan være i nogens interesse. På den anden side er det jo uskadeligt. Men ville det ikke være bedre for alle parter med en klar og præcis læseplan. Den giver tryghed især for de mindre erfарne og de usikre. Også eksamenspapiret meget mere værd.

Men det ser ud til at læseplansudvalget ikke blot bør stramme selv de sproglige formuleringer op, men også gøre sig klart hvad det egentlig er de vil. Det lugter meget af halvjemmembagt kompromis. Måske kan man nå længere hvis man tager fat på ny.

Ole Togebys

Ole Togebys er lektor i dansk ved Københavns Universitet. Forfatter af »Sprøborgen«.

Læseplan for dansk

I mange år har det undret én, at kursisterne ved den prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne har måttet dele vilkår med børn i folkeskolen med hensyn til læseplan, at voksne mennesker fx har skulle aflægge de samme prøver i skriftlig dansk som folkeskolens elever.

Derfor er det glædeligt, at der nu er fremlagt en indstilling fra læseplangruppen i dansk – et forslag til fagformål, læseplan og prøver samt et forslag til undervisningsvejledning.

Der er god mening i, at formålsformuleringen er meget forskellig fra den, der står i Undervisningsministeriets vejledende forslag tillæseplan for faget dansk i folkeskolen. Når udvalget foreslår, at det gælder om »at styrke deres (kursistenes) mulighed for at indgå i almenneneskelige og arbejdsmæssige sammenhænge som aktive og selvforvarende mennesker (mine understregninger), så kan man kun sage, at det er indlysende rigtigt og vigtigt. Dette fagformål får én til at tænke på dét, der stod i Dansk 1976, hvor det bl.a. hed, at undervisningen skulle »fremme elevernes mulighed for at vurdere, tage stilling og handle«. Hvad man kan mene om, at den passus faldt ud i Dansk 84, kommer ikke denne sag ved, men i hvert fald har man svært ved at forestille sig, at der i et demokratisk samfund skulle være modstand mod, at dansksundervisning for voksne mennesker bl.a. tager sigte på at styrke en herskelse af modersmålet, så de får mulighed for at turde deltagte i de demokratiske processer.

Når man sammenligner arbejdsgruppens forslag til læseplan med Undervisningsministeriets vejledende forslag til læseplan i folkeskolen, ser det iførst ømgang ud, som om der ikke er foretaget radikale ændringer, føjet nyt og meget anderledes stof til.
Både hvad angår stofvalg og aktiviteter, nikker man genkendende til det mest.

Dét, der imidlertid slår mig som noget væsentligt andetledes, er fx følgende. Sævel for Grunddansk som for Dansk sprog og litteratur/tekstproduktion, foreslås kurser med et fleksibelt antal timer (96 - 192 timer for Grunddansk, 192 - 228 timer for det udvidede kursus).

Det ser altså ud, som om kursisterne med forskellige baggrunde og færdigheder kan vælge sig ind på et for løb/timetal som passer dem bedst. Det virker tilstødende, at deltagerne i kurserne selv kan afgøre, hvor lidt eller hvor meget tid vil de bruge på hvert for løb, og det helt i overensstemmelse med formaliformuleringen om det selvforvaltende menneske.

I de generelle bemærkninger til læseplanen betones det, at selv om sproglærendelen i begge for løb er beskrevet i selvstændige afsnit, forventes det, at undervisningen tilrettelægges, så sproglæren i videst muligt omfang integreres i de øvrige danshaktiviteter. Ligeledes nævnes det, at gruppen – selv om muntlig og skriftlig dansk er behandlet hver for sig – anses det for væsentligt, at også de kommer til at hænge sammen indbyrdes. Flere steder i læseplanen nævnes sammenhængs-idéen, den integrerede undervisning, fx ved stofvalg til skriftligt arbejde, hvor der både i Grunddansk og i Dansk sprog og litteratur/tekstproduktion står, at »stof til arbejde hentes (bl.a.) i de tekster, der anvendes i det munttlige arbejde«, og »Til genstand for det skriftlige arbejde vælges dels emner fra det mundtlige arbejde, dels ...«.

Noget andet, der forekommer én vigtigt, når man tænker på de voksne mennesker, der ved siden af et familie- og arbejdsliv ønsker at dygtiggøre sig i dansk, er, at det flere steder i planen nævnes, at grundlaget for arbejdet også skal være kursisternes egne erfaringer. (Side 8, Mundtigt arbejde: »... på grundlag af